

Пясковський Вадим Валерійович,

професор кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ОБСТАНОВКА ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІТОВБИВСТВ

Дані про обстановку злочину, як указує В. І. Куликов, є доволі значущими для змісту предмета доказування у кримінальному провадженні. Обстановка має прямий вплив на перебіг і динаміку злочину, обумовлюючи його механізм, вказує на закономірності утворення інформації про розслідувану подію, вона здатна впливати на формування всіх інших елементів криміналістичної характеристики злочину, визначати характер поведінки людей, які беруть в ньому участь [1, с. 14].

У науковому обігу криміналістики термін «обстановка вчинення злочину» вживається вже досить давно. Так, ще на початку ХХ століття в юридичній літературі зазначалося, що «рідкісний злочин за своєю обстановкою може протікати поза світом речей, на якій в тій чи іншій формі проектується злочин... Зовнішня обстановка відображає не тільки зовнішні дії злочинця, але й внутрішні мотиви злочину» [2, с. 71, 91].

На думку професора Н. П. Яблокова, обстановку вчинення злочину можна визначити як систему різного роду взаємодіючих між собою об'єктів, явищ і процесів, що характеризують умови місця і часу, речові, фізико-хімічні, метеорологічні умови, виробничі фактори, особливості поведінки учасників події та інші умови об'єктивної реальності, що склалися на момент учинення злочину, та механізм, що проявляється в різного роду слідах, які дозволяють вести мову про особливості цієї системи [3, с. 145].

Обстановка вчинення злочину являє собою систему факторів навколишнього середовища, які мають безпосереднє відношення до розвитку кульмінаційного етапу злочинної діяльності. Вона відображає найбільшу кількість інформації щодо всіх обставин злочину. У свою чергу, обстановка вчинення злочину в певній мірі може зумовити конкретний спосіб, заздалегідь обраний злочинцем для його вчинення, й ті чи інші фактори, на створення яких були спрямовані дії злочинця в ході підготовки до вчинення злочину. Готуючись до вчинення дітовбивства, злочинець часто активно

впливає на раніше відому йому обстановку, вносячи до неї зміни і тим самим домагаючись сприятливих умов для вчинення такого виду злочину (приховування факту вагітності, поширення неправдивих чуток про нібито відправлення дітей на відпочинок, безвісне зникнення дітей і т.д.).

Прикладом може слугувати вбивство, що мало місце в м. Кагарлик Київської області. ОСОБА_2 у жовтні місяці 2017 року відчувши поштовхи в животі зрозуміла, що є вагітною з тривалим строком внутрішньоутробного виношування плоду. Побоюючись виникнення конфлікту зі своїм чоловіком ОСОБА_3 з приводу народження п'ятої дитини, що на її думку могло негативно вплинути на їх спільне подружнє життя, вона приховала свою вагітність від чоловіка ОСОБА_3 та своєї матері ОСОБА_4. Приховуючи вагітність ОСОБА_2 будучи матір'ю чотирьох дітей та знаючи про необхідність медичного супроводу вагітності та пологів, до медичних закладів з даного приводу не звернулася та на відповідний облік до медичних закладів не стала.

04.02.2018 р. у вечірній час ОСОБА_2, перебуваючи за місцем свого проживання, що знаходиться за адресою: АДРЕСА_1, зрозумівши зі свого фізіологічного стану, що розпочинаються пологи, до медичних закладів не звернулася. З метою приховати пологи від рідних, ОСОБА_2 пішла до підсобного приміщення, що знаходиться на території подвір'я за місцем її проживання, де самотійно, без допомоги сторонніх осіб та медичної допомоги, народила живу, життєздатну, доношену дитину, чоловічої статі.

Після пологів, приблизно о 2 год. 30 хв., усвідомлюючи суспільну небезпеку своїх дій, бажаючи настанні смерті своїй новонародженій дитині, достовірно знаючи, що вона жива, ОСОБА_2 діючи умисно, стиснула шию дитини, чим припинила доступ кисню до легень останньої та позбавила можливості самотійно дихати, вчинивши тим самим її вбивство [4].

Вивчення обстановки, що передувала та безпосередньо існувала в момент учинення дітовбивства, дає можливість найбільш точно і повно визначити шляхи і засоби пошуку доказової інформації, а також здійснити розробку ефективних заходів, спрямованих на попередження аналогічних злочинів. Безсумнівно вірною є вказівка на те, що встановити у справі істину без комплексного врахування всіх компонентів і етапів обстановки, яка передувала злочину, не можливо [5, с. 52].

Обстановка, що склалася після вчинення дітовбивства, являє собою систему тих факторів навколишнього середовища, під впливом

яких розвивалися подальші події, пов'язані зі злочином. За часом ця обстановка обмежується моментом початку проведення процесуальних дій, пов'язаних з розслідуванням дітовбивства.

Для обстановки, що склалася після вчинення дітовбивства, характерним є виникнення окремих, в ряді випадків суттєвих, змін в порівнянні з тією обстановкою, яка склалася на момент учинення злочину, пов'язаних з подальшим впливом на неї будь-яких чинників навколишнього середовища. Ці фактори можуть носити як об'єктивний, так і суб'єктивний характер, бути випадковими або навмисними, впливати протягом тривалого або короткого проміжку часу.

Наслідки описаного вище злочину розвивалися наступним чином. З метою приховати вчинений нею злочин, ОСОБА_2 у підсобному приміщенні, в якому народила і вбила дитину, знайшла поліетиленовий пакет чорного кольору, до якого помістила труп дитини та, обмотавши пакет липкою стрічкою, винесла його з подвір'я та сховала у старій шафі, що знаходилася на території її домоволодіння [4].

На підставі вищевикладеного, обстановку вчинення дітовбивства можливо визначити як систему просторово-часових, матеріальних, соціально-психологічних та інших факторів навколишнього середовища, характер взаємин злочинця з дитиною, що впливають на підготовку і вчинення злочинного посягання, певним чином детермінуючи його спосіб.

Список використаних джерел

1. Куликов В.И. Обстановка совершения преступления и ее криминалистическое значение: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. М., 1983. 23 с.
2. Бразоль Б.Л. Очерки по следственной части: История. Практика. Петроград: Гос. Тип., 1916. 215 с.
3. Яблоков Н.П. Исследование обстоятельств преступных нарушений правил безопасности труда. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1980. 182 с.
4. Вирок Кагарлицького районного суду Київської області від 7 вересня 2018 р. Справа № 368/884/18 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76295934> (дата звернення 04.10.2018).
5. Гавло В.К. Обстановка преступления как структурный элемент криминалистической характеристики преступления. Проблемы совершенствования тактики и методики расследования преступлений. Иркутск, 1980. С. 52–55.